

Ciutats, Cultures i usos del temps

Published by [Zaida Muxí Martínez](#) [1] on 06/03/2019 - 10:40 | Last modification: 06/03/2019 - 11:12

La perspectiva de gènere com a eina imprescindible per a la reflexió sobre els múltiples desafiaments que afronten les ciutats en un canvi de cicle. La igualtat en la diversitat és a la vegada un repte i una oportunitat.

Intervenció de la Zaida Muxí a la Jornada Conjunta dels Cercles de Comparació Intermunicipal de l'àmbit cultural, celebrada el passat 12 de febrer a l'Espai Francesca Bonnemaison.

La cultura de la globalització ha comportat un canvi radical en la nostra societat. Un d'aquests canvis ha estat una banalització de tot el nostre entorn físic i social. És la (esperem-ho) darrera mostra de la implantació de la ideologia neoliberal que ha estat acompanyada per un discurs enganyós i fals de fi de la història i de fi de les classes socials.

El nostre entorn ha canviat radicalment i la globalització ha provocat tant diversitat i mobilitat com la homogeneïtzació amb un discurs de singularitat. Tanmateix, moltes reaccions a aquests canvis han estat molt primàries, és a dir, no ens han portat a fer una crítica i una revisió profunda del nostre model, sinó que ens han portat, a nivell mundial, a fer una valoració del problema a nivell superficial, a societats dualitzades de manera fictícia, sense arribar a les arrels.

Mentrestant, la nostra societat està emmarcada en l'anomenada societat antropocèntrica, tot i que s'hauria d'anomenar societat androcèntrica, atès que no assistim al domini d'una classe animal sobre les altres, sinó que més aviat es tracta -tal com ho expliquen Yayo Herrero, Marta Pascual i María Gonzalez Reyes al seu llibre "La vida en el centro"- d'una societat construïda sobre el domini del mascle d'una espècie sobre la resta del món viu, inclosa la seva parella d'espècie.

Aquesta visió neoliberal ha afectat tant a les nostres ciutats com a la seva representació; un mercat que fa caure aquesta visió sobre elles per munyir-les o per oblidar-les. També ha afectat directament la societat, provocant comportaments individualistes, lluny dels interessos col·lectius o de la creació d'un marc d'empatia entre les persones. Aquesta societat de consum, o millor dit de l'espectacle del consum, no vol saber res de la co-responsabilitat. La cultura neoliberal ens vol anestesiats i en tot cas enfadats amb la persona veïna. És excloent amb els altres en totes les seves varietats, creant la falsa expectativa que l'altre no soc jo.

La ciutat del neoliberalisme, o de la globalització, és una ciutat de la competència, de l'augment de la producció

irracional, de l'explotació sense límits. Tot això no ens porta res de bo, tan sols porta a una política de privatització de recursos i de destrucció de les institucions públiques que, en democràcia, són les garants de la igualtat d'oportunitats en democràcia. Els darrers anys, les polítiques en l'Estat espanyol han fet que les administracions locals estiguin més estressades que mai; sense recursos (ni econòmics ni de personal). Tot i això, són els que es troben de primera mà les dificultats quotidianes de la societat; unes dificultats que, a més, han anat creixent al llarg de la darrera dècada. D'aquesta manera, les administracions locals es troben cada vegada amb més obligacions però amb menys recursos, un suposat càstig per no haver fet bé les coses. Tanmateix, qui les ha fet de més grosses (l'Estat espanyol) no té aquests problemes, sinó que s'ha limitat a culpabilitzar i tibar als més dèbils per poder demostrar la profecia auto complerta: que el sector públic no funciona i que és l'empresa privada que ha de gestionar, de manera que s'acabaran exhaurint els bens i tot allò que ens queda de públic i compartit.

En les ciutats i els seus governs, pel fet de ser el lloc de la vida quotidiana i de la proximitat, és on resideix la capacitat i l'oportunitat de revertir aquesta situació. Malgrat que és, sens dubte, una tasca de David contra Goliat, aquesta proximitat ens ha d'ésser útil per tal de treballar per una nova cultura adreçada a les cures i a la col·laboració entre persones. Les cures dels altres, inclosos el planeta els altres essers vius que, com nosaltres, només tenen aquest planeta per viure.

Les ciutats han de treballar per ser capaces de col·laborar entre elles i per promoure la col·laboració entre les persones en el seu dia a dia. Aquest aspecte és el més important, lluny de la banalitat amb què normalment és vist. Hem de crear ciutats en les que poder tenir cura tant de nosaltres mateixos com dels altres, tant de la pròpia ciutat com del medi ambient que ens envolta. Aquestes ciutats necessiten d'altres temps, altres espais i altres valors.

Hem de ser conscients que la nostra manera de viure, com a societat industrial capitalista avançada, està comportant un canvi radical en les nostres ciutats i, per tant, hem de repensar les nostres maneres d'operar a les ciutats, des de la creació de projectes urbans fins a projectes educatius, etc. Des del punt de vista de l'urbanisme, hem de tendir a recuperar i a refer, més que no pas a fer. Això no significa simplement la rehabilitació o renovació, edilícia o urbana, que s'ha anat fent en els últims anys (que, a més, ha estat insuficient: a Espanya la rehabilitació representa només un 20% de l'activitat del sector de la construcció, mentre que a d'altres països europeus com Itàlia o França arriba al 50%).

S'ha de poder argumentar i convèncer al veïnat de la possibilitat de rehabilitar en lloc de fer les coses de nou, que es poden aprofitar elements constructius i modificar-los. Per exemple, per ampliar una vorera no cal fer-la tota de nou, sinó que es pot aprofitar la part existent i eixamplar-la, o es pot refer una part d'una plaça que calgui arreglar sense refer-la de zero. D'igual manera s'hauria de fer servir materials duradors de fàcil i econòmica reposició. Tot això suposa un canvi, també, en les mentalitats de les persones que duen a terme els projectes. En definitiva, hauríem de treure'ns del cap la filosofia de "nova construcció". I ja no pas per una qüestió econòmica directa o fàcil (cost net) sinó també per les conseqüències de les intervencions a nivell mediambiental (llançar contínuament runa té un cost ambiental elevat, com el té l'ús del formigó, que encara és el material més utilitzat).

Pel que fa al transport, les ciutats han d'apostar sense ambigüitats per crear espais per a les persones, sense màquines individuals per a la mobilitat. La majoria de les persones es mouen a peu, són una minoria els que es mouen en vehicles privats (cotxes) i tanmateix el nostre espai públic està hipotecat per la individualitat. Les motivacions no són només mediambientals, tot i que també és molt important deixar de ser addictes al petroli, sinó que és una qüestió de valors col·lectius. S'ha de crear, en un espai urbà que és escàs, un espai públic amable amb les persones; un espai de cures i de suport a la quotidianitat.

No voldria donar una visió negativa o pessimista: confio que les ciutats feministes ens puguin conduir, des del món local, a transformacions globals i a la construcció d'un món més igualitari i més corresponsable amb la nostra espècie i amb la resta d'espècies que conformen l'ecosistema. Contràriament a la creença neoliberal que estimula la individualitat, l'ésser humà no es pot valdre de manera individual, sinó que necessita als altres. En aquesta línia, llegeixo a Yayo Herrero, Marta Pascual i María Gonzalez Reyes, al seu llibre "La vida en el centro":

Somos ecodependientes... Como todas las especies vivas, para existir y reproducirnos, dependemos de una naturaleza que nos proporciona todo lo necesario para vivir. Somos, por tanto, naturaleza, seres ecodependientes sujetos a los límites físicos del planeta que habitamos...

Somos interdependientes... además los seres humanos tenemos una segunda dependencia material que viene dada por el hecho de que nuestra vida transcurra encarnada en cuerpos que nacen, enferman, envejecen y tienen necesidades diferentes. NUESTROS CUERPOS SOLO PUEDEN SOBREVIVIR SI SE INSERTAN EN UN ESPACIO DE RELACIONES QUE GARANTICE CUIDADOS Y ATENCIONES A LO LARGO DE TODA LA VIDA... LA VIDA DE CADA UNO DE NOSOTROS EN SOLITARIO ES INVIABLE[1]

Aquestes cures imprescindibles han estat realitzades, i encara ho estan, majoritàriament per dones, i com que malauradament vivim en una societat que ha confós el valor amb el preu, aquestes tasques de cura (sovint no remunerades o remunerades molt minsament), no han estat ni considerades ni reconegudes. Hem creat, com a societat i com a civilització, la creença que l'economia, la política i la cultura han evolucionat aïllades, supremes, sense la contaminació d'aquesta quotidianitat infravalorada. I les ciutats han estat pensades des d'aquesta prioritització i valoració. "Se han constituido por encima y por fuera de la naturaleza y de los cuerpos; como si el planeta Tierra no tuviese límites y los seres humanos y sus tecnologías pudiesen controlarlo a su voluntad, invisibilizando y relegando a espacios marginales y no prioritarios la cíclica tarea de cuidar y regenerar cotidiana y generacionalmente la vida humana."[2]

Les ciutats feministes són la consecució d'una idea llargament anhelada per les dones. Em remeto a Christine de Pizan i el seu llibre *Les ciutats de les dames*, que ja al 1405 advocava per una ciutat en la qual les dones fossin respectades i la vida fos possible en pau i harmonia.

La idea de ciutats feministes es basa en l'afirmació que s'atribueix a Angela Davis: "el feminisme és la revolucionària idea que les dones som persones" i que deriva de la consciència de la pertinença a la natura i de la dependència ecològica esmentada anteriorment. No ha de ser en va que les dones van ser les primeres a reconèixer la necessitat d'estalviar recursos i de cuidar el planeta. Precisament les dones del segle XIX van repensar els habitatges amb l'objectiu d'estalviar hores i càrrega de feina a la llar, així com estalviar recursos (em refereixo a Catherine Beecher[3] i a Melousina Fay Pierce[4]), ja fos fent les tasques de manera individual o col·lectiva.

També dues dones van aixecar la veu contra la industrialització del camp i van alertar de destrucció ambiental i social que suposaria. I efectivament així va ser. Es traca, en primer lloc, de Rachel Carson (1907-1964) als seus llibres "El mar que nos rodea" (1951) i "La Primavera silenciosa" (1964). Si en el primer advertia sobre els efectes negatius de la utilització de la mar com a abocador (quan d'aquest mar depèn la nostra vida), al segon denunciava la utilització del DDT com a pesticida mortífer per al planeta –inclosos els éssers humans– i va comportar l'aparició de noves lleis ambientals que han anat prohibint l'ús d'aquest pesticida a nivell mundial. La posició de Carson es recolzava en la certesa que en la natura res no és autònom i que un canvi, per petit que sigui, i en el transcurs dels anys, pot acabar transformant-ho tot. La segona dona que vull destacar en aquest punt és Vandana Shiva (1952), que va lluitar per aconseguir que les agricultores i els agricultors de l'Índia recuperessin les seves llavors amb capacitats reproductives i lliures de pesticides, que ajuden a evitar l'espoli de la biodiversitat. Aquesta idea era contrària a la de revolució verda, de caire productivista, que no tenia cura del medi ambient ni de les persones. Una revolució que va tenir repercussions molt negatives i va portar a la fallida i fins i tot als suïcidis de molts pagesos.

Com a referència per a l'urbanisme, trobem les aportacions fetes per Jane Jacobs (1916-2006) al seu llibre "Muerte y vida de las grandes ciudades"[5] (1961), que ens ensenya a valorar allò que és considerat vulgar i a reconèixer la saviesa que guarden les experiències de les persones que habiten els llocs. La seva manera d'entendre les ciutats té tres característiques principals: la primera és la importància de l'experiència viscuda, entenent que aquesta no és universal i que, per tant, cal reconèixer les condicions variades i múltiples que influeixen en allò quotidià com el sexe, el gènere, l'edat, o les condicions físiques, econòmiques, socials i culturals.

La segona característica és la consideració de la ciutat com un sistema complex. Això requereix l'ús de coneixements molt diversos a l'hora d'abordar les problemàtiques urbanes. Al mateix temps, s'ha de treballar a diferents escales per corroborar i comprovar els efectes i els resultats de cada decisió. Per últim, el tercer tret característic és que situa les persones com el centre de les decisions urbanes. En conseqüència, tots els problemes i necessitats, per menors que puguin veure's, han de ser atesos. Cal fer-ho, a més, mitjançant una utilització eficient dels recursos, és a dir, pensant sempre en la reutilització, la rehabilitació i la renovació, i oblidant la idea de destrucció massiva o de tabla rasa.

Jacobs va ser reticent, com totes les dones anteriorment citades, a acceptar la lògica imperant, i va ser capaç de posar-la en tela de judici a partir de les seves observacions lliures de preconceptes. En el seu llibre "The nature of economies" (2000), incorpora les relacions no humanes, tot intentant balancejar dues característiques contradictòries bàsiques als processos de la naturalesa: la cooperació i la competició. Troba, a més, una segona contradicció en les activitats plantejades per a un propòsit en el futur, al regne de l'imprevisible universal. És per això que considerava una errada que les solucions urbanístiques vinguessin donades per una equació simple de dues variables.

En resum, amb aquestes dones, entre d'altres, i les seves aportacions al bagatge dels feminismes, juntament amb les successives onades i aportacions, podem arribar a fer un canvi de visió transcendental per les ciutats i per la vida en el planeta.

Entenc la cultura com a reflexió, com a autoreconeixement i com a oportunitat per somniar amb un altre escenari possible per a les nostres vides, i les vides futures. És per tant, una eina imprescindible per fer el canvi civilitzatori que necessitem.

Zaida Muxí Martínez

[1] Yayo Herrero, Marta Pascual i María Gonzalez Reyes. La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas. Madrid, Libros en Acción, 2018. Pag. 14-16.

[2] Idem. Pág. 17.

[3] Catherine Beecher Stowe i Harriet Beecher Stowe. The American Woman's Home: or, Principles of Domestic Science: being a guide to the formation and maintenance of economical, healthful, beautiful, and Christian homes. New York: Arno Press, 1869.

[4] Melusina Fay Peirce Co-operative Housekeeping; How not to do It and how to do It. Boston, James R. Osgood and Company, 1884.

[5] Jane Jacobs, Muerte y vida de las grandes ciudades. Madrid: Capitán Swing, 2011.

Tags: urbanisme

Tags: gènere

Tags: dones

Tags: ciutats

Tags: diversitat

- [2]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2019/03/06/ciutats-cultures-usos-del-temps>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/muximz>

[2] <https://interaccio.diba.cat/node/7901>